

Verblijfsco-ouderschap en de relaties tussen ouders en stiefouders

Sofie Vanassche¹ , Koen Matthijs¹

¹ K.U. Leuven

Abstract

Gezagsco-ouderschap na scheiding is de wettelijke norm sinds 1995. Daarnaast is het voorbije decennium een duidelijke toename te zien van het aandeel kinderen in verblijfsco-ouderschap. Er is op heden weinig geweten over de impact van deze evoluties op de gezinsprocessen binnen nieuwsamengestelde gezinnen. In deze studie gaan we na hoe de relaties tussen biologische ouders en de verblijfsregeling van kinderen na echtscheiding samenhangen met de kwaliteit van de relatie met een nieuwe partner, en de betrokkenheid van die partner bij de opvoeding van de kinderen. We gebruiken hiervoor de data van Scheiding in Vlaanderen, met informatie over 382 stiefvaderconfiguraties en 366 stiefmoederconfiguraties met een kind tussen 4 en 18 jaar oud. In tegenstelling tot de juridische regelgeving blijken ex-partners in de praktijk weinig onderling te communiceren over de opvoeding van het kind. De ouderlijke eenheid met de nieuwe partner is vaak veel sterker en bovendien sterk gerelateerd aan de kwaliteit van de nieuwe partnerrelatie. Het samen opvoeden door ex-partners is bovendien sterker gerelateerd met conflicten dan het samen opvoeden met een nieuwe partner. Ex-partners met kinderen in verblijfsco-ouderschap communiceren wel vaker over het kind dan ex-partners met kinderen in een voltijds moeder - of vaderverblijf. De frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie met de nieuwe partner is onafhankelijk van de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie met de ex-partner. Een goede relatie tussen de ex-partners heeft bovendien ook geen negatieve effecten op de nieuwe partnerrelatie.

1 INLEIDING

Hoge echtscheidingscijfers, een wettelijke presumptie voor verblijfsco-ouderschap na een ouderlijke scheiding en gewijzigde normen omtrent de ouderrol van moeders en vaders, hebben er toe geleid dat een belangrijk aandeel adolescenten in Vlaanderen opgroeit in een zogenaamd binucleair gezin (Sodermans, Vanassche & Matthijs, 2013). Ze leven deeltijds bij moeder en deeltijds bij vader. Wanneer één of beide ouders samenleven met een nieuwe partner, creëert dit een binucleair stiefgezin. Deze complexe gezins-

structuren creëren een specifieke context voor de ontwikkeling van de relaties tussen oude en nieuwe partners, tussen ouders en stiefouders, die tot op heden weinig aandacht kreeg in de literatuur.

Sinds de echtscheidingswetgeving van 1995 blijven beide ouders in België na echtscheiding juridisch de primaire zorgfiguren van het kind. Dit wordt gezagsco-ouderschap genoemd. Een echtscheiding wordt daarbij verondersteld enkel de echtelijke eenheid te verbreken, niet de ouderlijke (Villeneuve-Gokalp, 2000). Van ouders wordt verwacht dat ze samen hun

ouderlijke taken en verantwoordelijkheden blijven uitoefenen. In 2006 werd een additio-

nele preferentie voor verblijfsco-ouderschap toegevoegd aan de echtscheidingswetgeving. Verblijfsco-ouderschap impliceert dat kinderen een substantieel aandeel van de tijd bij beide ouders doorbrengen. In de praktijk vertaalt dit zich vaak in 50-50-regelingen, maar variaties zijn mogelijk. Een potentieel neveneffect van deze veranderingen is dat ze de positie van stiefouders heeft verzwakt. Stiefouders hadden in het verleden ook geen wettelijke rechten en plichten tegenover het kind, maar de niet-residentiële ouder had die evenmin, met uitzondering van het bezoekrecht (Van Rumst, 2008). Het gebrek aan wettelijke banden ten aanzien van de stiefkinderen werd vooral voor stiefvaders vaak gecompenseerd door het samenwonen met het kind. Ook van daag nog leven stiefvaders vaak een groter deel van de tijd samen met het stiefkind dan

de biologische vader (Sodermans, Vanassche & Matthijs, 2013). Dit samenwonen creëert een zekere betrokkenheid en feitelijke rechten inzake de opvoeding van het kind, die louter resulteren uit het deel uitmaken van hetzelfde huishouden. In de situatie van verblijfsco-ouderschap verdwijnt dit voordeel van residentiële stiefouders tegenover niet-residentiële ouders. Het is onduidelijk hoe dit de positie van stiefouders beïnvloedt. Daarbijkomend veronderstelt zowel gezags- als verblijfsco-ouderschap een zekere samenwerking tussen de ex-partners. Er is weinig geweten over hoe deze intensere band tussen ex-partners de nieuwe partnerrelaties beïnvloedt.

We focussen in deze studie op de vraag hoe het samen blijven opvoeden door ex-partners en verblijfsco-ouderschap van het (stief)kind gerelateerd zijn aan de stiefouderrol en de partnerrelatie tussen ouder en stiefouder. In

Over het onderzoek Scheiding in Vlaanderen (SiV)

SiV-data zijn afkomstig van het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen". In dit onderzoek werd via een interview informatie verzameld bij beide partners van eerste huwelijken die afgesloten zijn tussen 1971 en 2008 en intussen al dan niet ontbonden zijn. Ook een kind, een ouder en een eventuele nieuwe partner van deze personen werden indien mogelijk bevestigd. Zij kregen een schriftelijke vragenlijst of websurvey aangeboden. De gegevens zijn verzameld in de periode van september 2009 tot december 2010.

12.110 van alle 26.376 gecontacteerde personen konden bevestigd worden wat een totale respons van 46% oplevert voor deze multi-actorstudie over huwelijk en echtscheiding.

Gedetailleerde informatie over dit onderzoek en deze dataverzameling vindt u op www.scheidinginvlaanderen.be en in het boek: Mortelmans Dimitri, Pasteels Inge, Bracke Piet, Matthijs Koen, Van Bavel Jan, Van Peer Christine (2011) *Scheiding in Vlaanderen*. ISBN 978-90-334-8586-2 - Leuven: Acco, 355 p.

een eerste stap bekijken we de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie van gescheiden moeders en vaders met enerzijds hun ex-partner en anderzijds hun nieuwe partner. Daarnaast beschrijven we ook de kwaliteit van de relatie met zowel de ex-partner als de nieuwe partner. Vervolgens onderzoeken we de onderlinge samenhang van verschillende dimensies van deze relaties tussen gescheiden moeders en vaders en een nieuwe partner van één van beide. We bekijken de relatiekwaliteit, conflictfrequentie en ambigue gevoelens tussen ex-partners en binnen de nieuwe partnerrelatie, alsook de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie en conflicten, wederzijdse steun en respect en ambigue gevoelens ten aanzien van het ouderschap gerapporteerd door ouders en stiefouders. Ten slotte analyseren we de samenhang tussen deze verschillende relaties en de verblijfsregeling van het kind.

2 THEORETISCH KADER

2.1 BINUCLEAIRE STIEFGEZINNEN

De systeemtheorie ziet het gezin als een hiërarchisch georganiseerd systeem, bestaande uit verschillende subsystemen (Cox & Paley, 1997). Vanuit kindperspectief impliceert een gezin na scheiding twee ouderlijke huishoudens: één van moeder en één van vader. Beide kunnen variëren van een eenpersoonshuishouden tot een complex stiefgezin met kinderen uit de vorige relatie(s) van beide partners, en kinderen geboren binnen de nieuwe partnerrelatie. Naargelang hun sa-

menstelling kunnen beide hun eigen partnersysteem, ouder-kindsysteem, stiefouderstiefkindsysteem en siblingsysteem hebben. Er ontstaat ook een nieuw subsysteem tussen de ex-partners, tussen kinderen en niet-inwonende ouders, en tussen oude en nieuwe partners. Al deze subsystemen beïnvloeden elkaar onderling (Minuchin, 1985; O'Connor, Heterington & Clingempeel, 1997). De multiple relaties binnen deze subsystemen zijn ingebed in het grotere gezinssysteem en hangen onderling samen (Dekovic & Buist, 2005).

In deze studie focussen we op de relatie tussen moeder, vader, en een nieuwe partner van moeder of vader na echtscheiding. Wanneer ouders scheiden, worden moeder en vader ex-partners, een substantiële wijziging aan het partnersysteem voorafgaand aan de scheiding. Niettemin veronderstellen wettelijke en culturele normen het behoud van een ouderlijke eenheid: "Former spouses need to establish new rules for parenting together in their new family structure, and at the same time they need to relinquish their roles as marital partners" (Madden-Derdich et al., 1999, 589). Wanneer moeder of vader vervolgens een nieuwe partnerrelatie start, wordt een nieuw partnersysteem én een stiefouderstiefkindsysteem gecreëerd. Hierbij ontstaat ook een intrigerende relatie tussen de ex-partner en de nieuwe partner, die beiden hun eigen belangen en behoeften hebben ten aanzien van het kind. De drie actoren binnen deze specifieke triades hebben allen zowel een relatie als ouder als een relatie als (ex-)partner ten opzichte van elkaar. De vorming van een

stiefgezin impliceert daarom het opnieuw toewijzen en omschrijven van die verschillende rollen (Brand & Clingempeel, 1987). Al deze veranderingen kunnen grensambigüiteit veroorzaken of vragen omtrent het lidmaatschap van het gezin en de positie en rol van oude en nieuwe gezinsleden (Van Bavel, 1995).

2.2 SAMEN OPVOEDEN NA SCHEIDING BINNEN VERSCHILLENDE VERBLIJFSREGELINGEN

Zowel gezags- als verblijfsco-ouderschap na scheiding impliceren dat ex-partners hun ouderrol herdefiniëren terwijl ze hun rol als partners beëindigen (Ahrons, 1981). De onderzoeksliteratuur wijst op een grote heterogeniteit in de ouderlijke relaties tussen ex-partners (Baum, 2003). Maccoby, Depner & Mnookin (1990) bestudeerden de co-ouderschapsrelatie tussen moeders en vaders in het tweede jaar na de scheiding. Ze onderscheidden vier co-ouderschapspatronen, naargelang de combinatie van een lage of hoge mate van coöperatieve communicatie en conflict: niet betrokken [disengaged], conflictueus [conflicted], samenwerkend [coöperatieve] en gemengd [mixed]. Ze vonden een relatief gelijkaardige verdeling binnen moeder-verblijven, verblijfsco-ouderschap en vader-verblijven. Analoog identificeerden Amato, Kane & James (2011) drie types van co-ouderschap na scheiding: samenwerkend [coöperatieve], parallel [parallel] en alleen [single] opvoedend. Verblijfsco-ouderschap werd niet onderscheiden, maar ze vergeleken de kenmerken van residentiële en niet-residentiële moeders en vaders binnen deze drie clusters. Niet-residentiële ouders waren vaker moeders

in de samenwerkende cluster en minder vaak moeders in de alleen-opvoedende cluster. Deze bevindingen zijn in lijn met een eerdere studie van Hawkins, Amato & King (2006), waarin niet-residentiële moeders gemiddeld een betere relatie onderhielden met hun kinderen dan niet-residentiële vaders.

Hoewel een coöperatieve co-ouderschapsrelatie tussen ex-partners resulteert in de meest positieve uitkomsten voor kinderen (Amato, Kane & James, 2011), kan het ook de integratie van de stiefouder in het gezinssysteem verhinderen (Ganong & Coleman, 2004). Binnen nieuwsamengestelde gezinnen is de vraag immers niet alleen in welke mate ouders de opvoeding van het kind blijven bespreken met hun ex-partner, maar ook in welke mate ze hun nieuwe partner of de stiefouder van het kind betrekken bij de opvoeding. De investering van stiefouders in stiefkinderen kan hierbij niet gezien worden als een evolutionaire inspanning omwille van gedeelde genen (Berger et al., 2008), maar eerder als een investering in de partnerrelatie (Anderson, Kaplan, Lancaster, 1999). Actief co-ouderschap door ex-partners kan het echter moeilijk maken om grenzen te zetten rond de nieuwe partnerrelatie (Ganong, Coleman & Hans, 2006). Stiefouders kunnen zich buitengesloten voelen, of gezien worden als indringers die de bestaande gezinsrelaties en -posities verstoren (Golish, 2003). Er werd aangetoond dat het samenwonen met het kind een belangrijke indicator is voor de (stief)ouderlijke betrokkenheid, waarbij residentiële biologische ouders en residentiële stiefouders meer investe-

ren in de opvoeding dan niet-residentiële biologische ouders (Anderson, Kaplan & Lancaster, 1999). We weten echter weinig over de invloed van deeltijds samenwonen op de (relatieve) betrokkenheid van (stief)vaders en (stief)moeders bij de opvoeding van het kind in geval van verblijfsco-ouderschap.

Een sterke ouderlijke band tussen ex-partners kan de stiefouderrol inperken, maar de aanwezigheid van een stiefouder kan omgekeerd ook de betrokkenheid van de niet-residentiële ouder verminderen, waarbij stiefouders worden gezien als vervangingsouders (Stewart, 2010). Zo rapporteerden Ganong en Coleman (2004) ervaringen met vaders die het niet gewoon werden om deeltijds vader te zijn, naast de stiefvader. Amato, Kane & James (2011) vonden bevestiging voor de hypothese dat de kwaliteit van het samen opvoeden na scheiding interfereert met hertrouw: ouders in de samenwerkende opvoedingscluster waren minder vaak hertrouwd. Verschillende studies toonden aan dat vaders hun ouderlijke rol ten aanzien van kinderen uit een vorige relatie vaker opgeven na hertrouw (Stephens, 1996; Villeneuve-Gokalp, 2000).

Samen opvoeden door ex-partners betekent ook blijvend contact tussen ex-partners en opent de deur voor oude en nieuwe conflicten (Maccoby, Depner & Mnookin, 1990). Een scheiding betekent immers niet noodzakelijk het einde van het conflict tussen de ex-partners. Sommige relaties zijn na scheiding zelfs nog conflictueuzer dan er voor. Oude en nieuwe conflicten tussen ex-partners zijn een vaak gebruikt argument door tegenstanders

van verblijfsco-ouderschap. Maar ook de betrokkenheid van stiefouders in de opvoeding van het stiefkind kan conflicten creëren. Tot op heden is weinig geweten over hoe dit de relatie tussen de ouder en stiefouder beïnvloedt.

Deeltijds (stief)ouderschap kan ten slotte ook ambiguïteit in het gezinssysteem veroorzaken. De aanwezigheid van drie of vier (residentiële) (stief)ouders verhoogt de kans op onduidelijkheid omtrent de verschillende ouderrollen, met negatieve gevolgen voor de kwaliteit van de gezinsrelaties (Clingempeel & Segal, 1986; Ganong & Coleman, 2004). Het al dan niet samenwonen met een gezinlid wordt hierbij gezien als een belangrijk criterium voor het bepalen van de grenzen aan het gezinssysteem en de rollen en posities van betrokken gezinsleden (Walker & Messinger, 1979). Er is echter weinig geweten over hoe de opvoedingsgerelateerde communicatie tussen ouders en stiefouders verschilt naargelang de verblijfsregeling van het (stief)kind.

2.3 PARTNERRELATIES BINNEN VERSCHILLENDE VERBLIJFSREGELINGEN

Gescheiden moeders en vaders met een nieuwe partnerrelatie hebben niet alleen een ouderlijke band met hun oude en nieuwe partner, maar ook een relationele band. Een hechte ouderlijke eenheid tussen de ex-partners kan ervaren worden als een barrière voor de ontwikkeling van een sterke band tussen de nieuwe partners en hun relatiekwaliteit negatief beïnvloeden (Ganong & Coleman, 2004; Schrod, 2011; Weston & Macklin,

1990). Nieuwe partnerrelaties na scheiding voltrekken zich onder het waakzame oog van de ex-partners, met eigen belangen in de kwaliteit van het stiefgezinssysteem (Ganong, Coleman & Hans, 2006; Schrodtt, 2011). Aan de andere kant kan verblijfsco-ouderschap voor kinderen uit vorige relaties ook gunstig zijn voor de nieuwe partnerrelatie, omdat de ouder en stiefouder meer tijd kunnen investeren in hun romantische relatie (Crosbie-Burnett, 1989).

Een van de relaties met de meeste uitdagingen binnen stiefgezinnen is waarschijnlijk die tussen stiefouders en de ex-partner van hun huidige partner. Naast de spanning die wordt gecreëerd door een 'gedeelde' romantische partner, hebben ze zowel gelijklopende als conflicterende belangen in de opvoeding van het (stief)kind (Schrodtt, 2011). Er is echter geen onderzoek naar de invloed van frequenter contact tussen de ex-partner en nieuwe partner binnen verblijfsco-ouderschap op hun onderlinge relatie.

3 DE HUIDIGE STUDIE

We gebruiken data van het onderzoeksproject Scheiding in Vlaanderen of SiV (Mortelmans et al., 2011) om de relaties tussen respectievelijk moeder, stiefvader en vader en tussen vader, stiefmoeder en moeder te bestuderen binnen stiefgezinnen na scheiding. Respondenten in deze studie werden uitgebreid bevraagd over zowel hun partnerrelaties (relatiekwaliteit, conflictfrequentie, partnerambigüiteit) als hun ouderlijke relaties (opvoedingsgerelateerde

communicatie, opvoedingsgerelateerd conflict, wederzijdse steun, respect en ambigüiteit).

In een eerste stap beschrijven we de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie en de relatiekwaliteit van gescheiden moeders en vaders met zowel de ex-partner als de nieuwe partner. Vervolgens bekijken we de onderlinge samenhang van de verschillende ouder- en partnerrelaties in stiefgezinnen na scheiding. Ten slotte bekijken we of deze gezinsrelaties verschillen naargelang de verblijfsregeling van het kind.

Om de associatie tussen de verblijfsregeling en de verschillende relaties zuiver te schatten, controleren we voor een aantal factoren die de samenhang tussen de verblijfsregeling en deze relaties kan beïnvloeden. Een eerste groep variabelen zijn socio-demografische kenmerken. Eerder onderzoek toonde aan dat kinderen in verblijfsco-ouderschap gemiddeld jonger zijn, recenter de ouderlijke scheiding ervoeren en bijgevolg meer recent in een stiefgezin leven (Cancian & Meyer, 1998; Sodermans, Vanassche, Matthijs, 2011). Jongens zouden ook vaker in verblijfsco-ouderschap leven dan meisjes (Fox & Kelly, 1995; Sodermans, Vanassche, Matthijs, 2013). Daarenboven zouden hoger opgeleide koppels vaker hun kinderen samen opvoeden na scheiding (Gunnöe & Braver, 2001; Strohschein, 2005).

Een tweede groep controlevariabelen zijn structurele kenmerken van het gezinssysteem. Ten eerste kan hertrouw van de ouder met de stiefouder de ambigüiteit doen afnemen om-

trent de positie van de stiefouder, maar het kan ook minder frequente opvoedingsgerelateerde communicatie en steun van de ex-partner impliceren (Christensen & Rettig, 1995). Daarnaast kunnen eerdere samenwoonrelaties van de ouders de ambiguïteit omtrent de partner- en ouderrol doen toenemen (Madden-Derdich et al., 1999). Ten slotte kan de mix van kinderen met verschillende biologische verwantschap ten aanzien van de ouders en stiefouders geassocieerd zijn met meer ambiguïteit in het gezinssysteem (Stewart, 2005).

4 METHODE

4.1 DATA

De steekproef van Scheiding in Vlaanderen (Mortelmans et al., 2011) bestaat uit referentiehuwelijken die werden voltrokken tussen 1971 en 2008. Twee derde van deze huwelijken was ontbonden op het moment van steekproeftrekking en één derde was intact. Naast beide (ex-) partners, werden ook nieuwe, inwonende partners gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Wanneer de ex-partners uit het referentiehuwelijk samen minstens één kind hadden, werd een zogenaamd targetkind geselecteerd. Zowel de (ex-)partners als de nieuwe partners kregen enkele vragen over dit kind.

In totaal werden 2181 gescheiden mannen en 2478 gescheiden vrouwen bevroegd, waarvan 1281 mannen en 1291 vrouwen die op het moment van bevraging samen woonden met

een partner. Voor 890 van deze mannen en 899 van deze vrouwen werd een targetkind geselecteerd. De vragen omtrent dit targetkind verschillen naargelang de leeftijd van het kind. Voor deze studie beperken we ons tot ouders en hun partners met een targetkind tussen 4 en 18 jaar oud. Enkel voor targetkinderen binnen die leeftijdscategorie kregen ouders en stiefouders vragen over opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict. We onderscheiden twee onderzoekssteekproeven, met daarbinnen telkens twee additionele substeekproeven naargelang de deelname van de nieuwe partner. Deelname van de partner uit het ontbonden referentiehuwelijk was een voorwaarde voor bevraging van de nieuwe partner, waardoor altijd een ouder werd bevroegd indien een stiefouder werd bevroegd, maar niet omgekeerd. De eerste steekproef bestaat uit gescheiden moeders met een geselecteerd targetkind tussen 4 en 18 jaar oud, samenwonend met een nieuwe partner (N=382). 203 van deze nieuwe partners namen ook deel aan de studie, en vormen hiermee de substeekproef van bevroegde stiefvaders. De tweede steekproef bestaat uit gescheiden vaders met een geselecteerd targetkind tussen 4 en 18 jaar oud, samenwonend met een nieuwe partner (N=366). Voor deze groep is er een substeekproef van 236 stiefmoeders die tevens deelnamen aan de studie.

Met betrekking tot de huidige partnerrelatie kregen zowel ouders als hun partner gelijkwaardige vragen. Dit is niet zo voor de vragen omtrent de opvoedingsgerelateerde commu-

nicatie en conflicten. De ex-partners uit het ontbonden referentiewedelijk kregen deze vragen enkel in relatie tot hun ex-partner, dat is de andere biologische ouder van het kind. De nieuwe partners of stiefouders kregen enkel vragen over de opvoedingsgerelateerde communicatie en conflicten binnen hun huidige partnerrelatie.

4.2 DE VERBLIJFSREGELING

De verblijfsregeling van het (stief)kind werd bevraagd bij de ouders. Moeder en vader moesten op een kalender aanduiden hoeveel dagen en nachten het kind bij hen in het huishouden verbleef en hoeveel in het huishouden van de andere biologische ouder. Deze informatie werd gebruikt om te bepalen of een kind voltijds, deeltijds of helemaal niet samenwoont met de ouder en stiefouder. We maken een onderscheid tussen moederverblijven (>75%), verblijfsco-ouderschap (25-75% bij moeder én vader) en vaderverblijven (>75%). Een kind moet dus minstens gemiddeld 2 dagen of 4 halve dagen per week bij een ouder leven op maandbasis alvorens van verblijfsco-ouderschap te spreken.

4.3 RELATIEVARIABLEN

Voor de relatievariabelen bespreken we eerst de variabelen die werden geconstrueerd vanuit de partnerdatabase, dat zijn de moeders en vaders. Omdat geen van de oorspronkelijke variabelen een normaalverdeling benadert en de meeste variabelen extreem links of rechts verdeeld zijn, worden ze herleid tot ordinale variabelen. De categorieën van ordinale varia-

belen zijn geordend, maar de afstand tussen de verschillende categorieën is niet noodzakelijk evenredig. Naargelang de verdeling van de oorspronkelijke variabele wordt gekozen voor een ordinale variabele met twee of drie categorieën.

De conflictfrequentie met de ex-partner (CEXO) is geoperationaliseerd als de maximumfrequentie van vijf types conflict: elkaar verwijten maken, schreeuwen of roepen, lichamelijk geweld gebruiken, met iets gooien of met opzet iets stukmaken en niet meer met elkaar praten. De antwoordschaal ging van 1 = Nooit tot 7 = Dagelijks. Respondenten die aangaven nooit contact te hebben met hun ex-partner kregen deze vraag niet. Omdat het aantal observaties met frequent conflict beperkt is, hergroeperen we de variabele in drie categorieën: 1 = Nooit, 2 = Minder dan één keer per maand en 3 = Minstens één keer per maand.

De kwaliteit van de relatie met de ex-partner (KREXO) werd bevraagd met een 5-puntenschaal, met range 1 = Zeer slecht tot 5 = Zeer goed. Respondenten die aangaven geen contact meer te hebben met de ex-partner kregen deze vraag niet. De antwoordmogelijkheden werden hergroepeerd tot 3 categorieën: 1 = (Zeer) slechte relatie, 2 = Noch goede noch slechte relatie, en 3 = (Zeer) goede relatie.

De conflictfrequentie met de huidige partner (CPO) werd identiek bevraagd als de conflictfrequentie met de ex-partner. We onderscheiden dezelfde categorieën: 1 = Nooit, 2 =

Minder dan één keer per maand en 3 = Minstens één keer per maand.

De tevredenheid met de huidige partnerrelatie (KRPO) werd bevraagd op een 10-puntenschaal, gaande van 1 = Ongelukkig tot 10 = Zeer gelukkig. Deze vraag is een onderdeel van de Quality of Marriage Index (Norton, 1983). De antwoorden op deze vraag zijn heel scheef verdeeld naar links, en worden herleid tot drie categorieën: 1 = Lage relatiekwaliteit (<6), 2 = Gemiddelde relatiekwaliteit (7-8), en 3 = Hoge relatiekwaliteit (9-10).

Grensambigüiteit werd gemeten met de Boundary Ambiguity Scale BAS-5 (Boss, Greenberg & Pearce-McCall, 1990). 16 items meten de ambigüiteit binnen het partnersysteem (Cronbachs alpha =.82), 6 items meten de ambigüiteit binnen het ouderlijk systeem (Cronbachs alpha =.60). Alle items gaan over de ex-partner van de respondent. Voorbeelden van items met betrekking tot het partnersysteem zijn: "Ik beschouw mezelf nog steeds als de vrouw/man van [ex-partner]", "Ik ben van streek wanneer ik me [ex-partner] met een andere man of vrouw voorstel" en "Ik betrap mezelf erop dat ik me afvraag waar [ex-partner] is en wat hij/zij aan het doen is". Voorbeelden van items met betrekking tot het ouderlijk systeem zijn "Ik ben ongerust dat mijn kinderen zich gevangen voelen in het getouwtrek tussen mij en [ex-partner] en "[ex-partner] en ik zijn het eens over hoe de verantwoordelijkheden van het ouderschap verdeeld moeten worden." De antwoordmogelijkheden varieerden van 1 = Nooit tot 5 = (Bijna) altijd. Omdat de gemiddelde scores

over alle items extreem scheef verdeeld zijn, hercoderen we de ambigüiteit in het partnersysteem (RAO) in twee categorieën: 1 = Nooit en 2 = Zelden tot vaak. Omwille van gelijkaardige redenen onderscheiden we drie categorieën voor ambigüiteit met betrekking tot het ouderschap (OAO): 1 = Nooit, 2 = Zelden en 3 = Soms tot vaak.

Ten slotte beschouwen we twee maten van co-ouderschap: de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie (OCMEXO) en de frequentie van opvoedingsgerelateerd conflict (OCOEXO) met betrekking tot het targetkind. De eerste maat is gebaseerd op de antwoorden op twee items die de frequentie meten waarmee men praat met de ex-partner over het kind en samen belangrijke beslissingen neemt omtrent het kind. De tweede maat is gebaseerd op de vraag hoe vaak ze een conflict hadden omtrent het kind. De antwoordmogelijkheden liepen van 1 = Nooit tot 7 = Dagelijks. Opvoedingsgerelateerde communicatie werd herleid tot drie categorieën: 1 = Nooit, 2 = Minder dan één keer per maand en 3 = Minstens maandelijks. Conflict met betrekking tot opvoedingsgerelateerde zaken werd herleid tot twee categorieën: 1 = Nooit en 2 = Minstens soms.

Vervolgens bespreken we de maten die werden geconstrueerd uit de database van de nieuwe partners, samenwonend met één van de biologische ouders uit het ontbonden referentiehuwelijk.

De conflictfrequentie met de huidige partner (CPSO) werd gelijkaardig bevraagd als in de

partnervragenlijst. We onderscheiden drie categorieën: 1 = Nooit, 2 = Minder dan één keer per maand en 3 = Minstens één keer per maand.

Ook de tevredenheid met de huidige partnerrelatie (KRPSO) werd gelijkaardig bevroegd. We onderscheiden opnieuw drie categorieën: 1 = Lage relatiekwaliteit (<6), 2 = Gemiddelde relatiekwaliteit (7-8), en 3 = Hoge relatiekwaliteit (9-10).

Nieuwe partners werden ook gevraagd hoe zij de relatie tussen hun partner en zijn/haar ex-partner (KREXSO) evalueerden op een 5-puntenschaal, gaande van 1 = Zeer slecht tot 5 = Zeer goed. We onderscheiden opnieuw dezelfde categorieën als voor de partners: 1 = (Zeer) slechte relatie, 2 = Noch goede, noch slechte relatie, en 3 = (Zeer) goede relatie.

Ook de eigen relatie met de ex-partner van de huidige partner (KRAOSO) moest worden beoordeeld op een 5-puntenschaal, gaande van 1 = Zeer slecht tot 5 = Zeer goed. We onderscheiden opnieuw drie categorieën: 1 = (Zeer) slechte relatie, 2 = Noch goede, noch slechte relatie, 3 = (Zeer) goede relatie.

De vragenlijst voor de nieuwe partners omvat ook enkele vragen rond de ambiguïteit in het gezinssysteem. Vier items meten de perceptie van ambigue gevoelens omtrent de ex-partner bij de partner (RAPSO) (Cronbachs alpha stiefvader=.56, Cronbachs alpha stiefmoeders=.61): bv. “[Partner] heeft er geen probleem meer mee zichzelf gescheiden te noemen” en “Ik heb het gevoel dat [partner] helemaal over zijn/haar scheiding heen is”. De

antwoordcategorieën liepen van 1 = Nooit tot 5 = (Bijna) altijd. De verdeling van deze variabele is volledig verschillend van de partnerambiguïteit gerapporteerd door de moeders en vaders. De gemiddelde score over de vier items werd herleid tot drie categorieën: 1 = Nooit of zelden, 2 = Soms, en 3 = Vaak of altijd.

Nieuwe partners kregen vragen over de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie (OCMPSO) en conflicten (OCOPSO) met betrekking tot het targetkind met hun partner. De items zijn identiek aan deze voor de opvoedingsgerelateerde communicatie en conflicten tussen de ex-partners. Voor de opvoedingsgerelateerde communicatie onderscheiden we drie categorieën: 1 = Nooit of minder dan één keer per maand, 2 = Maandelijks tot wekelijks en 3 = Minstens verschillende keren per week. Opvoedingsgerelateerd conflict werd herleid tot drie categorieën: 1 = Nooit, 2 = Minder dan één keer per maand, 3 = Minstens maandelijks.

Een laatste maat voor de stiefouders is de mate waarin ze het gevoel hebben dat de ex-partner van hun partner begrijpend en ondersteunend is voor zijn/haar specifieke noden als stiefouder (RSAOSO). De antwoordcategorieën liepen van 1 = Nooit tot 5 = Dagelijks en werden herleid tot 1 = Nooit, 2 = Zelden of soms en 3 = Vaak of altijd.

4.4 CONTROLEVARIABLEN

De leeftijd van het (stief)kind wordt in de analyses opgenomen als een metrische variabele en werd gecentreerd rond het gemiddelde (13

jaar). Door deze transformatie heeft het intercept betrekking op de 13-jarigen. Geslacht wordt opgenomen als dummyvariabele, met jongens als referentiecategorie. Het opleidingsniveau van moeder en vader wordt opgenomen als metrische variabele. De duurtijd van de nieuwe partnerrelatie wordt uitgedrukt in jaren en werd tevens gecentreerd rond het gemiddelde (7 jaar). Daarnaast wordt ook nog gecontroleerd voor enkele gezinsstructurele kenmerken, opgenomen als dummyvariabelen met de afwezigheid van het kenmerk als referentiecategorie: het al dan niet getrouwd zijn van de ouder en stiefouder, eerdere samenwoonrelaties van de ouder, de aanwezigheid van kinderen uit een vorige relatie van de stiefouder in het huishouden, het al dan niet hebben van gezamenlijke kinderen van de ouder en stiefouder, en het al dan niet samenwonen met een partner door de andere ouder.

4.4 ANALYSEMETHODE

Eerst bekijken we met een kruistabel de verschillende combinaties van de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie met enerzijds de ex-partner en anderzijds de nieuwe partner. Daarnaast zetten we de kwaliteit van de relatie tussen de ex-partners ook af tegen de relatiekwaliteit tussen de ouder en diens nieuwe partner.

Vervolgens analyseren we de bivariate associatie tussen de verschillende gezinsrelaties. Gezien alle relatiematen ordinale variabelen zijn, gebruiken we spearman correlatiecoëfficiënten.

Ten slotte onderzoeken we de samenhang tussen de verblijfsregeling na scheiding van het targetkind en de verschillende relatiematen. Hiervoor gebruiken we ordinale logistische modellen, waarin cumulatief de kans wordt gemodelleerd om in een hogere categorie te zitten.

5 RESULTATEN

5.1 BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN

In tabel 1 wordt de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie met de ex-partner gerapporteerd door respectievelijk moeder en vader afgezet tegenover de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie tussen respectievelijk moeder en stiefvader en tussen vader en stiefmoeder. De totale frequentieverdeling opvoedingsgerelateerde communicatie met de ex-partner is heel gelijkaardig voor moeders en vaders.

Tabel 1 Kruistabel opvoedingsgerelateerde communicatie en relatiekwaliteit tussen ex-partners en binnen de nieuwe partnerrelatie (in %, n tussen haakjes)

Opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en stiefvader ²				
Opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en vader ¹	Nooit of minder dan één keer per maand	Maandelijks tot wekelijks	Minstens verschillende keren per week.	Totaal
Nooit	6.1 (11)	24.9 (45)	11.1 (20)	42.0 (76)
Minder dan één keer per maand	3.9 (7)	19.3 (35)	8.3 (15)	31.5 (57)
Minstens maandelijks	3.9 (7)	14.4 (26)	8.3 (15)	26.5 (48)
Totaal	13.8 (25)	58.6 (106)	27.6 (50)	100.0 (181)
Opvoedingsgerelateerde communicatie tussen vader en stiefmoeder ²				
Opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en vader ¹	Minder dan één keer per maand	Maandelijks tot wekelijks	Minstens verschillende keren per week.	Totaal
Nooit	14.6 (30)	15.6 (32)	7.3 (15)	37.6 (77)
Minder dan één keer per maand	9.8 (20)	21.5 (44)	3.9 (8)	35.1 (72)
Minstens maandelijks	7.3 (15)	16.6 (34)	3.4 (7)	27.3 (56)
Totaal	31.7 (65)	53.7 (110)	14.6 (30)	100.0 (205)
Relatiekwaliteit tussen moeder en stiefvader ²				
Kwaliteit relatie tussen moeder en vader ¹	Laag	Gemiddeld	Hoog	Totaal
(Zeer) slecht	1.3 (2)	5.1 (8)	7.6 (32)	14.0 (22)
Niet goed, niet slecht	5.7 (9)	14.7 (23)	20.4 (32)	40.8 (64)
(Zeer) goed	3.8 (6)	13.4 (21)	28.0 (44)	45.2 (71)
Totaal	10.8 (17)	33.1 (52)	56.1 (88)	100 (157)
Relatiekwaliteit tussen vader en stiefmoeder ²				
Kwaliteit relatie tussen moeder en vader ¹	Laag	Gemiddeld	Hoog	Totaal
(Zeer) slecht	2.0 (4)	9.2 (18)	14.9 (29)	26.2 (51)
Niet goed, niet slecht	4.6 (9)	14.9 (29)	23.6 (46)	43.1 (84)
(Zeer) goed	4.6 (9)	6.2 (12)	20.0 (32)	30.8 (60)
Totaal	11.3 (22)	30.3 (59)	58.5 (114)	100 (195)

¹ Gerapporteerd door biologische ouder; ² Gerapporteerd door stiefouder

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-10

Ongeveer vier op tien moeders en vaders rapporteert nooit opvoedingsgerelateerde communicatie met de ex-partner, meer dan één op drie een heel sporadische communicatie omtrent het targetkind en iets meer dan één op vier zegt minstens maandelijks te communiceren met de ex-partner over het kind.

De verdeling en categorieën voor de communicatie tussen de ouder en diens nieuwe partner verschillen voor stiefvaders en stiefmoeders. De categorieën zijn verschillend van deze van de ex-partners omdat de verdeling van de oorspronkelijke variabele verschilt. Slechts 14% van de stiefvaders rapporteert zelden tot nooit opvoedingsgerelateerde communicatie met zijn partner over het stiefkind. Bij de stiefmoeders is dat 32%. 59% van de stiefvaders en 54% van de stiefmoeders rapporteert maandelijks tot wekelijks te communiceren met hun partner over het kind. Ten slotte rapporteert 28% van de stiefvaders minstens verschillende keren per week opvoedingsgerelateerde communicatie met hun partner, versus 15% van de stiefmoeders. Stiefvaders rapporteren dus frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie met hun ex-partner dan stiefmoeders, en stiefouders rapporteren veel frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie met hun partner dan partners met hun ex-partner.

Vervolgens kunnen we ook de gecombineerde frequenties bekijken. We zien over het algemeen veel variatie in de opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners en binnen de nieuwe partnerrelatie. Er is dus weinig dat duidt op een samenhang tussen

beide. 6% van de moeders heeft weinig tot geen opvoedingsgerelateerde communicatie over het kind met zowel hun ex-partner als met hun nieuwe partner, bij de vaders is dat 14%. Omgekeerd praat 8% van de moeders frequent over het kind met zowel de ex-partner als de nieuwe partner, versus 3% van de vaders. Indien we ruimer bekijken welke ouders minstens occasioneel opvoedingsgerelateerde communicatie hebben met hun ex-partner en minstens maandelijks met hun nieuwe partner, dan is dat voor ongeveer de helft van de moeders en vaders het geval. De andere helft communiceert met minstens één van beide niet tot zelden over het kind, meestal is dat met de ex-partner.

In het tweede luik van tabel 1 wordt de kwaliteit van de relatie tussen de ex-partners (gerapporteerd door moeder/vader) afgezet tegenover de kwaliteit van de nieuwe partnerrelatie (gerapporteerd door de nieuwe partner). De verdeling van de relatiekwaliteit binnen de nieuwe partnerrelatie is gelijklopend voor stiefvaders en stiefmoeders. Slechts één op tien stiefouders rapporteert een lage relatiekwaliteit en meer dan 55% rapporteert een hoge relatiekwaliteit.

De kwaliteit van de relatie met de ex-partner wordt vaker slecht beoordeeld door vaders dan door moeders. 14% van de moeders rapporteert een slechte relatie met de ex-partner versus 26% van de vaders. Omgekeerd rapporteert 45% van de moeders een goede relatie met de ex-partner versus 31% van de vaders.

Als we kijken naar de gecombineerde frequenties voor de oude en nieuwe partnerrelatie, dan zien we opnieuw geen indicaties van een sterke samenhang tussen beide. Binnen slechts een kleine minderheid van de stiefvader- en stiefmoederconfiguraties is er ofwel een slechte relatie tussen de ex-partners of is de nieuwe partnerrelatie van lage kwaliteit.

5.2 DE BIVARIATE ASSOCIATIE TUSSEN DE VERSCHILLENDE GEZINSRELATIES

Tabel 2 toont de correlaties tussen de verschillende gezinsrelaties. De correlaties boven de diagonaal hebben betrekking op de stiefvadergezinnen, de correlaties onder de diagonaal op de stiefmoedergezinnen.

We zien vooreerst dat frequenter conflict samenhangt met een lagere relatiekwaliteit en dat de perceptie van de ouder en stiefouder op dezelfde relatie positief zijn gerelateerd. Dit laatste wijst op een overeenkomst tussen het perspectief van beide partners op dezelfde relatie. Analoog zijn de conflictfrequentie en relatiekwaliteit met de ex-partner gerapporteerd door de ouder negatief gecorreleerd en hangen de scores op deze relaties gemeten bij de ouder sterk samen met de door de stiefouder gepercipieerde relatiekwaliteit tussen zijn/haar partner en diens ex-partner.

Binnen de stiefmoedergezinnen is er geen enkele indicatie van een significante samenhang tussen de conflictfrequentie en relatiekwaliteit van de nieuwe partnerrelatie en de conflictfrequentie en relatiekwaliteit tussen de ex-partners. Binnen de stiefvadergezinnen

zijn de meeste van deze associaties tevens niet significant verschillend van nul en de bestaande associaties zijn eerder zwak. Algemeen kunnen we dus stellen dat op vlak van relatiekwaliteit en conflictfrequentie de nieuwe en oude partnerrelatie relatief onafhankelijk van elkaar verlopen.

Frequent ambigue gevoelens ten aanzien van de scheiding en de ex-partner gaan bij moeders en vaders samen met een lagere kwaliteit van de huidige partnerrelatie en een betere relatie met de ex-partner. Binnen de stiefvadergezinnen hangen ambigue gevoelens ten aanzien van de ex-partner ook samen met frequenter conflict binnen de huidige partnerrelatie en een lagere kwaliteit van de nieuwe partnerrelatie gerapporteerd door stiefvader. Ambigue gevoelens bij de partner gerapporteerd door de stiefouder hangen op een gelijkaardige manier samen met de kwaliteit van de relatie tussen de ex-partners, maar in de tegenovergestelde richting met betrekking tot de huidige partnerrelatie. Meer ambiguïteit gerapporteerd door de stiefouder hangt dus positief samen met de kwaliteit van de nieuwe partnerrelatie. Dit suggereert enerzijds een andere betekenis van de ambiguïteitsschaal gemeten bij respectievelijk ouders en stiefouders. Anderzijds is er heel weinig spreiding in beide originele variabelen.

Vervolgens bekijken we de samenhang tussen de ouderlijke relaties tussen moeder, vader en stiefouder. We zien dat de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie positief geassocieerd is met opvoedingsgerelateerd conflict

Tabel 2: Correlatiematrix van de relaties tussen ouder en stiefouders (spearman correlatiecoëfficiënten, n tussen haakjes)

	CPO (380)	CPZO (200)	KRPO (380)	KRPSO (199)	CEZO (311)	KREZO (311)	KREXSO (199)	RAO (376)	RAPSO (197)	OCMEXO (366)	OCEXO (370)	OCMPSO (188)	OCPSO (187)	OAO (372)	KRAOSO (189)	RSOOSO (180)
CPO																
(365)																
CPZO	0,49***															
(234)																
KRPO	-0,27***	-0,31***														
(365)																
KRPSO	-0,20***	-0,27***	-0,34***													
(234)																
CEZO	-0,27***	-0,20***	0,49***													
(365)																
KREZO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***												
(234)																
KREXSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***											
(234)																
RAO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***										
(234)																
RAPSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***									
(234)																
OCMEXO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***								
(234)																
OCEXO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***							
(234)																
OCMPSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***						
(234)																
OCPSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***					
(234)																
OAO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***				
(234)																
KRAOSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***			
(234)																
RSOOSO	-0,20***	-0,27***	0,49***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***	0,23***		
(234)																

*p<.05, **p<.01, ***p<.001
 CPO = Conflict met partner – ouder; CPZO = Conflict met partner – ouder; KRPO = Kwaliteit partner relatie – ouder; KRPSO = Kwaliteit partner relatie – ouder; CEZO = Conflict met ex-partner – ouder; KREZO = Kwaliteit relatie met ex-partner – ouder; KREXSO = Kwaliteit relatie met ex-partner – ouder; RAO = Relatie-ambigüiteit – ouder; RAPSO = Relatie-ambigüiteit partner – stiefouder; OCMEXO = Opvoedinggerelateerde communicatie met ex-partner – ouder; OCEXO = Opvoedinggerelateerd conflict met ex-partner – ouder; OCMPSO = Opvoedinggerelateerde communicatie met partner – stiefouder; OCPSO = Opvoedinggerelateerd conflict met partner – stiefouder; OAO = Ouderlijke ambigüiteit – ouder; KRAOSO = Kwaliteit relatie met andere ouder – stiefouder; RSOOSO = Respect andere ouder voor stiefouderrol – stiefouder

tussen de ex-partners, maar niet tussen ouder en stiefouder. Binnen stiefmoedergezinnen zijn de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict van vader met respectievelijk moeder en stiefmoeder niet aan elkaar gerelateerd.

Binnen stiefvadergezinnen is er geen associatie tussen de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie van moeder met respectievelijk vader en stiefvader. Er zijn dus geen indicaties dat frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners samenhangt met minder frequente opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ouder en diens partner of omgekeerd. Frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict tussen de ex-partners hangt echter wel samen met frequenter opvoedingsgerelateerd conflict en conflict in het algemeen tussen moeder en stiefvader.

Er zijn ook correlaties tussen de ouderlijke en relationele banden. Frequent communicatie omtrent het kind tussen ouder en stiefouder hangt positief samen met de relatiekwaliteit tussen ouder en stiefouder. Hetzelfde geldt voor de opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners en hun onderlinge relatie. Opvoedingsgerelateerd conflict tussen ouder en stiefouder is daarentegen geassocieerd met meer conflict en een minder goede relatie tussen beide, en hetzelfde geldt voor opvoedingsgerelateerd conflict tussen de ex-partners en de relatiekwaliteit en conflictfrequentie tussen beide.

Opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict tussen de ex-partners is niet gerelateerd aan de kwaliteit van de nieuwe partnerrelatie en ook de samenhang met ambigue gevoelens omtrent de ex-partner is eerder zwak. Bij de stiefmoedergezinnen is er ook geen samenhang tussen opvoedingsgerelateerd conflict binnen de nieuwe partnerrelatie en de relatie tussen de ex-partners of ambigue gevoelens ten aanzien van de ex-partner. Binnen stiefvadergezinnen zijn de gevonden associaties eerder zwak.

Ambigue gevoelens met betrekking tot het ouderschap na scheiding, de kwaliteit van de relatie tussen moeder en stiefmoeder en tussen vader en stiefvader, en het gevoel van respect voor de stiefouderrol door de andere ouder zijn onderling sterk gerelateerd. Ze hangen allen ook sterk samen met de conflictfrequentie, de relatiekwaliteit en de frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en vader. De relatiekwaliteit van de stiefouder met de andere ouder hangt ook positief samen met de mate waarin de stiefouder ambigue gevoelens rapporteert bij zijn/haar partner omtrent de ex-partner. De kwaliteit van de relatie tussen stiefouder en de andere ouder blijkt voor de rest niet gerelateerd aan de partnerrelatie tussen vader en stiefmoeder en tussen moeder en stiefvader.

Frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie tussen stiefmoeder en vader gaat samen met minder ambigue gevoelens omtrent het ouderschap na scheiding bij vader en een groter gevoel van respect voor de stiefouderrol vanwege moeder bij stiefmoeder. Er is ook

een negatieve correlatie tussen ambigue gevoelens omtrent het ouderschap volgens vader en ambigüiteit omtrent de ex-partner bij vader volgens stiefmoeder. Ten slotte zien we enkel binnen stiefmoedergezinnen dat ambigue gevoelens omtrent het ouderschap na scheiding bij vader samenhangen met frequenter conflict en een slechtere relatie tussen vader en stiefmoeder.

5.3 DE SAMENHANG TUSSEN VERBLIJFSCO- OUDERSCHAP EN DE VERSCHILLENDE GEZINSRELATIES

In tabellen 3 en 4 wordt de verblijfsregeling van het kind gerelateerd aan de verschillende relaties tussen ouders en stiefouders binnen respectievelijk stiefvader- en stiefmoedergezinnen, onder controle van de eerder besproken socio-demografische en gezinsstructurele kenmerken. We bespreken eerst de resultaten voor de verblijfsregeling en sluiten af met de controlevariabelen.

Binnen de stiefvadergezinnen zien we meer conflict tussen moeder en stiefvader in verblijfsco-ouderschap dan in een voltijds moederverblijf, en dit vanuit beide perspectieven. Indien het kind voltijds inwoont bij vader is de relatie tussen moeder en stiefvader ook beter dan in verblijfsco-ouderschap vanuit stiefvaderperspectief, maar er is geen verschil in relatiekwaliteit tussen verblijfsco-ouderschap en moederverblijven. De conflictfrequentie, relatiekwaliteit en mate van ambigue gevoelens tussen moeder en vader lijken niet te verschillen naargelang de verblijfsregeling van het kind. In verblijfsco-ouderschap is er duide-

lijk wel frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie én opvoedingsgerelateerd conflict tussen de ex-partners dan in voltijdse moeder- of vaderverblijven. Er is geen verschil in opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en stiefvader naar de verblijfsregeling, maar er is wel minder opvoedingsgerelateerd conflict tussen beide indien het kind voltijds inwoont bij de vader. Verblijfsco-ouderschap wordt gekenmerkt door minder ambigue gevoelens omtrent het ouderschap na scheiding bij moeder in vergelijking met zowel moeder- als vaderverblijven. Er is geen verschil in de relatie tussen vader en stiefvader naargelang de verblijfsregeling.

Binnen de stiefmoedergezinnen gaat verblijfsco-ouderschap samen met minder conflict tussen vader en stiefmoeder dan bij voltijds inwonende kinderen, tegenovergesteld aan de resultaten voor de stiefvadergezinnen. Er is geen verschil in conflict tussen vader in vergelijking met moeder- en vaderverblijven. In tegenstelling tot de stiefvaders rapporteren stiefmoeders frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie met de vader in verblijfsco-ouderschap in vergelijking met moederverblijven, maar veel minder frequent in vergelijking met vaderverblijven. Zoals binnen de stiefvadergezinnen zien we dat verblijfsco-ouderschap wordt gekenmerkt door minder ambigue gevoelens omtrent het ouderschap na scheiding in vergelijking met zowel moeder- als vaderverblijven. Ten slotte is ook de relatie tussen moeder en stiefmoeder beter in verblijfsco-ouderschap in vergelijking met zowel moeder- als vaderverblijven.

Tabel 3: Oddsratio's ordinale logistische regressie relaties tussen moeder, vader en stiefvader in stiefvadergezinnen

	CPO	CPSO	KRPO	KRPPO	CEXO	KREXO	KREXSO	RAO
Intercept - midden of hoogste categorie ¹	0,89	0,85	0,44*	0,29*	0,37**	0,46*	0,45	0,11***
Intercept - hoogste categorie	6,26***	5,12**	4,15***	2,42	1,19	2,62**	2,00	
VerblifjSregeling targetkind (ref= verblifjSCO-ouderschap)								
Moeder	0,68	0,52*	1,22	1,43	0,86	1,16	0,83	0,98
Vader	1,23	0,41	0,81	4,83	0,59	0,80	0,42	1,00
Leeftijd targetkind	0,95	0,90	0,91*	0,88*	0,99	0,96	0,93	1,17
Targetkind meisje (ref = jongen)	1,09	1,07	1,07	1,37	0,97	1,01	1,03	0,51*
Opleidingsniveau moeder	0,89	0,93	1,08	1,16	0,81	1,20	1,35	1,03
Duur relatie stiefvader en moeder in jaren	1,02	1,16**	0,97	0,93	0,90**	1,04	1,05	0,84*
Stiefvader inwonende kinderen uit vorige relatie(s) (ref=nee)	0,95	1,08	1,01	1,48	0,99	1,58	1,06	1,18
Moeder en stiefvader samen kind(eren) (ref = nee)	1,58	1,09	0,56*	0,69	1,45	1,30	1,25	3,13*
Moeder eerdere samenwoonrelaties na scheiding (ref = nee)	1,32	1,89	0,90	2,18	1,22	1,04	1,37	0,60
Moeder en stiefvader getrouwd hertrouwd (ref= nee)	0,94	1,34	2,25***	4,12***	0,91	0,94	0,75	0,35*
Inwonende partner bij vader (ref = nee)	1,04	0,95	1,99**	1,14	0,94	0,91	1,14	1,07
N	359	186	359	185	301	301	185	357
Intercept - midden of hoogste categorie ¹	0,41	0,76	0,25***	0,22**	0,74	0,09***	0,07***	0,47
Intercept - hoogste categorie	2,85*	3,53***	1,44	4,00*	4,86**	0,97	0,53	2,13
VerblifjSregeling targetkind (ref= verblifjSCO-ouderschap)								
Moeder	1,02	0,28***	0,59*	1,38	0,88	1,64*	0,99	0,63
Vader	0,56	0,21**	0,37	0,25	0,08	2,43	0,18	0,18
Leeftijd targetkind	0,98	0,93	0,93	0,95	0,98	1,02	0,95	0,94
Targetkind meisje (ref = jongen)	1,11	0,62*	0,54*	1,39	0,75	1,14	1,29	0,88
Opleidingsniveau moeder	1,46	1,26	0,70*	1,16	0,99	0,84	1,99**	1,20
Duur relatie stiefvader en moeder in jaren	1,03	0,93	0,95	1,01	1,10	0,99	1,02	1,05
Stiefvader inwonende kinderen uit vorige relatie(s) (ref=nee)	1,27	1,49	0,75	0,57	0,55	0,75	1,17	0,78
Moeder en stiefvader samen kind(eren) (ref = nee)	0,66	0,93	1,35	0,55	0,70	0,78	0,78	0,69
Moeder eerdere samenwoonrelaties na scheiding (ref = nee)	0,66	0,92	1,23	1,60	0,73	1,20	1,71	1,21
Moeder en stiefvader getrouwd hertrouwd (ref= nee)	1,27	0,76	0,86	1,72	0,74	0,89	0,70	0,84
Inwonende partner bij vader (ref = nee)	1,48	0,86	0,79	1,12	0,77	1,13	1,80	0,93
N	184	352	354	174	173	356	169	166

¹ Middenste categorie indien drie categorieën, *p<.05 **p<.01 ***p<.001

CPO = Conflict met partner – ouder; CPSO = Conflict met partner – stiefvader; KRPO = Kwaliteit partner relatie – ouder; KRPPO = Kwaliteit partner relatie – stiefvader; CEXO = Conflict met ex-partner – ouder; KREXO = Kwaliteit relatie met ex-partner – ouder; KREXSO = Kwaliteit relatie met ex-partner – stiefvader; RAO = Relatie-ambiguiteit – ouder; RAPSO = Relatie-ambiguiteit partner – stiefvader; OCMEXO = Opvoedingsrelatie de communicatie met ex-partner – ouder; OCOEXO = Opvoedingsrelatie de communicatie met ex-partner – stiefvader; OCMPSO = Opvoedingsrelatie de communicatie met partner – stiefvader; OCOEPSO = Opvoedingsrelatie de communicatie met partner – stiefvader; OAO = Ouderlijke ambiguiteit – ouder; KRAOSO = Kwaliteit relatie met andere ouder – stiefvader; RSAOA = Respect andere ouder voor stiefvaderrol – stiefvader

Tabel 4: Oddsratio's ordinale logistische regressie relaties tussen moeder, vader en stiefmoeder in stiefmoedergezinnen

	CPO	CPSO	KRPO	KRPSO	CEXO	KREXO	KREXSO	RAO
Intercept - midden of hoogste categorie ¹	0,47*	0,72	2,20*	0,96	0,31**	0,86	0,79	0,05*
Intercept - hoogste categorie	2,99**	5,76***	23,14***	6,40***	1,13	6,38***	4,71***	
Verblifregelings targetkind (ref= verblifscouder)								
Moeder	1,17	1,30	1,04	0,67	1,05	0,73	0,32***	0,24
Vader	2,01	1,59	0,90	0,62	1,22	0,33***	0,37*	0,00
Leef tijd targetkind	0,95	0,93	0,97	1,04	0,94	0,99	1,02	0,99
Targetkind meisje (ref = jongen)	1,13	0,98	0,94	1,11	1,01	0,75	0,90	2,60
Opleidingsniveau vader	0,93	0,81	0,79	0,86	1,01	0,77	0,69*	0,45
Duur relatie stiefmoeder en vader in jaren	1,02	0,99	1,03	0,84***	0,93	0,95	0,97	0,91
Stiefmoeder inwonende kinderen vorige relatie(s) (ref=nee)	1,27	0,78	1,01	1,35	2,13**	0,47**	0,75	0,95
Vader en stiefvader samen kind(eren) (ref = nee)	1,21	1,33	1,62	1,23	0,72	0,83	1,11	0,00
Vader eerdere samenwoonrelaties na scheiding (ref = nee)	1,58	0,97	0,60	0,53	0,81	1,32	1,00	0,89
Vader en stiefmoeder getrouwd hertrouwd (ref= nee)	0,90	0,73	1,60	2,11*	0,68	1,40	1,07	1,76
Inwonende partner bij moeder (ref = nee)	1,34	0,93	0,95	1,28	0,59*	1,57	1,54	1,02
N	346	224	346	224	295	294	222	345
Intercept - midden of hoogste categorie ¹	1,34	0,79	0,16***	0,12***	0,37*	0,11***	0,43	0,30*
Intercept - hoogste categorie	6,10**	4,20***	0,83	2,46	2,15	0,62	3,67**	1,67
Verblifregelings targetkind (ref= verblifscouder)								
Moeder	0,84	0,38***	0,56*	0,29***	0,66	2,31***	0,36***	0,59
Vader	0,68	0,14***	0,30*	5,00**	1,95	1,99	0,25*	0,43
Leef tijd targetkind	0,92	0,93	0,97	0,98	0,92	0,98	0,99	1,01
Targetkind meisje (ref = jongen)	0,93	0,74	1,39	1,79	0,83	1,40	0,91	1,08
Opleidingsniveau vader	0,97	1,09	0,69*	1,03	0,79	0,84	0,66*	0,84
Duur relatie stiefmoeder en vader in jaren	1,07	0,92*	0,91*	1,00	1,09	1,06	0,96	0,97
Stiefmoeder inwonende kinderen vorige relatie(s) (ref=nee)	0,65	0,68	1,45	1,19	0,95	2,33***	0,64	0,63
Vader en stiefvader samen kind(eren) (ref = nee)	1,04	0,91	0,87	0,56	0,75	1,30	1,35	1,11
Vader eerdere samenwoonrelaties na scheiding (ref = nee)	1,23	0,80	1,13	1,18	0,64	1,33	1,35	1,77
Vader en stiefmoeder getrouwd hertrouwd (ref= nee)	0,86	1,14	0,86	1,59	0,99	0,78	1,41	1,03
Inwonende partner bij moeder (ref = nee)	2,02*	0,98	1,06	1,06	1,02	0,89	1,27	1,48
N	223	341	344	198	197	342	208	192

¹Middenste categorie indien drie categorieën, *p<.05 **p<.01 ***p<.001

CPO = Conflict met partner - ouder; CPSO = Conflict met partner - stiefouder; KRPO = Kwaliteit partner relatie - ouder; KRPSO = Kwaliteit partner relatie - stiefouder; CEXO = Conflict met ex-partner - ouder; KREXO = Kwaliteit relatie met ex-partner - ouder; KREXSO = Kwaliteit relatie partner met ex-partner - stiefouder; RAO = Relatie-ambigüiteit - ouder; RAPSO = Relatie-ambigüiteit partner - stiefouder; OCMEXO = Opvoedingsrelatieerde communicatie met ex-partner - ouder; OCOEXO = Opvoedingsrelatieerde conflict met ex-partner - ouder; OCMPSO = Opvoedingsrelatieerde communicatie met partner - stiefouder; OCOPSO = Opvoedingsrelatieerde conflict met partner - stiefouder; OAO = Ouderlijke ambigüiteit - ouder; KRAOSO = Kwaliteit relatie met andere ouder - stiefouder; RSAOA = Respect andere ouder voor stiefouderrol - stiefouder

Voor de controlevariabelen zien we dat getrouwd zijn samenhangt met een betere relatie tussen ouder en stiefouder. Indien de stiefmoeder inwonende kinderen heeft uit een vorige relatie is er frequenter conflict en een minder goede relatie tussen de ex-partners en zijn er meer ambigue gevoelens omtrent het ouderschap na scheiding. Inwonende kinderen uit een vorige relatie van stiefvader daarentegen zijn geassocieerd met een betere relatie en frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en vader. De duurtijd van de nieuwe partnerrelatie hangt negatief samen met zowel de relatiekwaliteit als de conflictfrequentie tussen de ex-partners. Indien vader tevens samenwoont met een nieuwe partner, rapporteert moeder ook een betere partnerrelatie.

6 DISCUSSIE

In deze studie onderzochten we verschillende kenmerken van de relaties van gescheiden moeders en vaders met hun ex-partner en een nieuwe partner van één van beide. De algemene doestelling was om zicht te krijgen op de implicaties van de evolutie richting gezagsco-ouderschap en verblijfsco-ouderschap na echtscheiding op de opvoedingsband en relatiekwaliteit van gescheiden moeders en vaders en hun nieuwe partners.

Een eerste opvallend resultaat is dat, ondanks de assumptie van gezagsco-ouderschap sinds 1995, een groot deel van de ex-partners geen opvoedingsgerelateerde communicatie heeft met de ex-partner. Nochtans is de grote

meerderheid van de moeders en vaders in de steekproef gescheiden na 1995, het moment van invoering van gezagsco-ouderschap. Dit staat in contrast met de hoge frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie met de nieuwe partner. Heel vaak wordt dus een nieuwe ouderlijke eenheid gevormd met de nieuwe partner, en is weinig sprake van samen opvoeden met de ex-partner. Als er wel communicatie is omtrent het kind met de ex-partner, is dit vaak heel sporadisch. De veel frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie met de nieuwe partner is uiteraard voor een deel het resultaat van de feitelijke leefsituatie. Het verschil is echter te groot om de ex-partner als een evenwaardige opvoedingspartner als de nieuwe partner van de ouder te beschouwen. Een belangrijke kanttekening is dat de steekproef van deze studie beperkt is tot gescheiden moeders en vaders die samenwonen met een nieuwe partner en eerder onderzoek aantoonde dat nieuwe partnerrelaties interfereren met het samen opvoeden van ex-partners na scheiding (Amato, Kane & James, 2011). De frequentie van opvoedingsgerelateerde communicatie tussen ex-partners ligt dus misschien hoger wanneer alle gescheiden moeders en vaders worden onderzocht.

Stiefvaders rapporteren frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie met de moeder dan stiefmoeders met de vader. Het communiceren over het kind bleek in belangrijke mate gerelateerd aan de verblijfsregeling van het kind. Een deel van het verschil tussen stiefmoeders en stiefvaders is dus te wijten

aan het feit dat kinderen nog steeds veel vaker bij moeder (en stiefvader) verblijven dan bij vader (en stiefmoeder). We vinden echter ook belangrijke verschillen tussen stiefvader- en stiefmoederconfiguraties in de samenhang tussen de verblijfsregeling en de partnerrelaties en ouderlijke banden. Terwijl er in verblijfsco-ouderschap meer conflict is tussen moeder en stiefvader dan in een voltijds moederverblijf, is er in verblijfsco-ouderschap minder conflict tussen vader en stiefmoeder dan in een voltijds vaderverblijf. Ook is enkel de relatie tussen moeder en stiefmoeder beter in geval van verblijfsco-ouderschap van het kind. Er is bovendien ook een belangrijke genderdimensie verbonden aan de richting van deze evolutie. Voor stiefvaders betekent de evolutie van overwegend bij moeder wonen na scheiding naar verblijfsco-ouderschap een evolutie naar minder tijd doorbrengen met het kind. Voor stiefmoeders betekent deze evolutie gemiddeld meer tijd doorbrengen met het kind. Verblijfsco-ouderschap zou hiermee één van de grootste verschillen tussen stiefvaders en stiefmoeders kunnen reduceren. Mede door het overwegend inwonen van het kind bij de moeder na scheiding in de voorbije decennia voelen stiefmoeders zich immers vaker buitenstaanders dan stiefvaders (Golish, 2003). In verblijfsco-ouderschap is er niet minder opvoedingsgerelateerde communicatie tussen moeder en stiefvader dan in een voltijds moederverblijf. Er is wel frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie tussen vader en stiefmoeder in verblijfsco-ouderschap dan in een voltijds moederverblijf. Verblijfsco-ouderschap impliceert dus een

toename van het aantal personen met een ouderlijke rol ten aanzien van het kind. Eén van de vragen voor toekomstig onderzoek is hoe dit gerelateerd is aan het welzijn van het kind. Ten slotte is het opvallend dat enkel voor stiefmoeders deeltijds samenwonen met het kind minder opvoedingsgerelateerde communicatie met de partner impliceert in vergelijking met voltijds samenwonen met het kind. Deze resultaten suggereren een grotere spanning tussen de moeder- en stiefmoederrol dan tussen de vader- en stiefvaderrol. De grotere gevoeligheid van vrouwen voor relationele zaken is mogelijks ook van belang in dit opzicht (Acitelli, 1992; Goldsmith & Dun, 1997).

Vervolgens keken we hoe de ouderschapsrelaties van moeders en vaders met enerzijds de ex-partner en anderzijds de nieuwe partner onderling gerelateerd zijn. We vinden dat moeders en vaders die frequent onderling communiceren over het kind níet minder communiceren omtrent het kind met hun nieuwe partner. Er is dus geen competitie tussen het samen opvoeden van het kind als ouders (of ex-partners) en als ouder en stiefouder (of nieuwe partners). Gezagsco-ouderschap na scheiding betekent dus niet dat stiefouders vaker aan de zijlijn blijven staan. Omgekeerd is het betrekken van de nieuwe partner bij de opvoeding van het kind geen surrogaat voor het ouderschap met de ex-partner.

Verblijfsco-ouderschap gaat duidelijk samen met frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners dan moeder- en vaderverblijven én minder ambi-

gue gevoelens ten aanzien van het ouderschap na scheiding bij zowel moeders als vader. We vinden echter niets wat er op wijst dat frequentere communicatie omtrent het kind tussen de ex-partners of een betere relatie tussen de ex-partners de nieuwe partnerrelatie beïnvloedt. Er is dus geen evidentie dat samen opvoeden door ex-partners stress zet op de nieuwe partnerrelatie zoals geargumenteed door Ganong, Coleman & Hans (2006). Algemeen blijken de relatie tussen de ex-partners en de nieuwe partnerrelatie relatief onafhankelijk van elkaar te verlopen. Een goede relatie en frequente communicatie omtrent het kind tussen de ex-partners blijkt wél een voorwaarde voor een goede relatie tussen respectievelijk moeder en stiefmoeder en vader en stiefvader. De biologische ouder is dus een belangrijke spilfiguur in het bekomen van een goede verstandhouding tussen zijn/haar ex-partner en zijn/haar nieuwe partner, zowel op relationeel als ouderlijk vlak. Omgekeerd kunnen conflicten tussen de ex-partner en nieuwe partner ook negatief afkleuren op de relatie tussen de ex-partners.

Opvoedingsgerelateerde communicatie blijkt deel uit te maken van een goede relatie, zowel tussen ex-partners als tussen de ouder en diens nieuwe partner. Samen ouder (kunnen) blijven hangt dus sterk samen met een goede relatie met de ex-partner. Omgekeerd zal een goede relatie het communiceren over opvoedingsgerelateerde zaken ook vereenvoudigen. Maar indien ouders herpartneren is het ook belangrijk dat ze met hun nieuwe partner kunnen communiceren over het (stief)kind.

Het samen opvoeden is dus een belangrijk onderdeel van de nieuwe partnerrelatie. De investering van stiefouders in de opvoeding van het kind kan dus deels worden gezien als een investering in de partnerrelatie (Anderson, Kaplan & Lancaster, 1999). Omgekeerd zullen ouders de stiefouder minder betrekken bij de opvoeding van het kind indien er problemen zijn binnen de partnerrelatie.

Communicatie omtrent het kind tussen ex-partners impliceert ook meer conflict omtrent het kind tussen beide. We vinden dit niet voor de opvoedingsgerelateerde communicatie en conflicten tussen ouder en stiefouder. Deze resultaten wijzen op de spanning tussen het uiteen zijn als partners en het samen blijven opvoeden. De echtelijke en ouderlijke eenheid na scheiding staan dus op gespannen voet. Dit weerspiegelt zich tevens in frequenter opvoedingsgerelateerd conflict tussen vader en moeder met kinderen in verblijfsco-ouderschap. Samen blijven opvoeden als ex-partners creëert met andere woorden ook gelegenheden voor kindgerelateerde conflicten (Maccoby, Depner & Mnookin, 1990). Gezien deze conflicten op hun beurt negatief afkleuren op de relatie tussen zowel oude als nieuwe partners is het belangrijk om deze niet te laten escaleren. De spillover tussen het partner en ouderlijke systeem van zowel ex-partners als nieuwe partners impliceert dat een conflictueuze ouderschapsrelatie moeilijk te combineren is met een harmonieuze partnerrelatie en omgekeerd.

Voor stiefmoedergezinnen zien we tevens geen samenhang tussen de frequentie van

opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict tussen moeder en vader en conflict met betrekking tot het kind tussen vader en stiefmoeder. Binnen de stiefvadergezinnen zien we wel dat frequenter opvoedingsgerelateerde communicatie en conflict tussen de ex-partners gepaard gaat met frequenter (opvoedingsgerelateerd) conflict tussen moeder en stiefvader. Samen met het frequenter conflict tussen moeder en stiefvader van kinderen in verblijfsco-ouderschap wijzen deze resultaten op een zekere spanning in het combineren van de verschillende ouderposities. Verder onderzoek dient zich te focussen op achterliggende mechanismen. Het minder frequent samenwonen van stiefmoeder en stiefkind kan een verklaring bieden voor het ontbreken van deze samenhang binnen de stiefmoederconfiguraties.

Een laatste resultaat dat verdere reflectie verdient is het genderspecifieke effect van de aanwezigheid van inwonende stiefkinderen. Indien de stiefvader eigen, inwonende kinderen heeft, dan is er gemiddeld een betere relatie en frequentere opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners dan wanneer de stiefvader geen eigen, inwonende kinderen heeft. Een verklaring kan zijn dat stiefvaders met eigen kinderen gevoeliger zijn voor de ouderlijke noden van de vader en daarom de co-ouderschapsrelatie tussen zijn partner en haar ex-partner ondersteunen. Marsiglio & Hinojosa (2007) gebruiken de term *father allies* om het proces te omschrijven waarin stiefvaders een rol spelen in het onderhouden van een goede relatie tussen

het stiefkind en diens vader. Voor stiefmoeders daarentegen zien we het omgekeerde. Inwonende kinderen uit een vorige relatie gaan samen met een minder goede relatie tussen haar partner en zijn ex. Een mogelijk verschil ligt in de verblijfsregeling van deze kinderen, die vaker voltijds inwonend zijn bij stiefmoeder en deeltijds inwonend bij stiefvader. Dit impliceert voor stiefvaders vaker gedeelde ervaringen met de biologische vader van het kind, terwijl stiefmoeders mogelijks meer op hun eigen kinderen georiënteerd zijn. Ook deze bevindingen verdienen aandacht in toekomstig onderzoek.

Er zijn ook enkele beperkingen aan dit onderzoek. Vooreerst werken we met crosssectionele data, waardoor geen conclusies kunnen worden gemaakt omtrent de richting van de associaties. Doordat de data op één tijdstip zijn verzameld, kunnen we geen uitspraken doen over oorzaak en gevolg. Zo kan er bijvoorbeeld een selectie zijn van ouders en stiefouders met specifieke relationele kenmerken in bepaalde verblijfsregelingen. Daarnaast is de steekproefomvang redelijk beperkt, een frequent probleem in onderzoek naar nieuwsamengestelde gezinnen. Ten derde leert een aanvullende responsanalyse ons dat stiefouders met een minder goede partnerrelatie vaker niet deelnamen aan het onderzoek. Bovendien is de variatie op bepaalde variabelen binnen de steekproef heel beperkt. Dit resulteert in soms heel dichotome verdelingen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bijvoorbeeld 'nooit' en 'ooit'. Ook kunnen vragen worden gesteld bij de

sociale wenselijkheid op bepaalde vragen. Zo wordt opvallend weinig conflict gerapporteerd, zowel binnen de huidige partnerrelatie als met de ex-partner. Ten slotte werd in deze studie een louter kwantitatieve benadering gebruikt voor het bestuderen van de verschillende relaties tussen ouders en stiefouders. Een kwalitatieve benadering kan ongetwijfeld bijkomende informatie geven over de beleving van deze relaties en gezinsprocessen binnen nieuwsamengestelde gezinnen na echtscheiding.

Wat zijn nu de belangrijkste conclusies en beleidsimplicaties? We weten uit voorgaand onderzoek dat kinderen voordeel halen uit frequente opvoedingsgerelateerde communicatie tussen ouders na scheiding (Amato, Kane & James, 2011). Toch zien we dat een groot deel van de gescheiden personen die samenwonen met een nieuwe partner weinig tot geen communicatie heeft met hun ex-partner met betrekking tot de opvoeding van de kinderen. Er is dus een discrepantie tussen de wettelijke norm van gezagsco-ouderschap sinds 1995 en de feitelijke situatie tussen ex-partners met een nieuwe partnerrelatie. Het louter opleggen van gezagsco-ouderschap in de wet lijkt onvoldoende om ex-partners hier in de praktijk ook daadwerkelijk toe aan te zetten. Indien de wet van 1995 meer moet zijn dan een opvoedingsrelatie op papier, dienen op dit terrein additionele beleidsmaatregelen worden genomen. Deze kunnen zich richten op het stimuleren en faciliteren van de ouderlijke eenheid tussen gescheiden moeders en vaders. Ook het feit dat opvoedingsgerela-

teerde communicatie vaker opvoedingsgerelateerd conflict impliceert tussen ex-partners dan binnen een nieuwe partnerrelatie wijst op de nood aan extra ondersteuning van gescheiden ouders op dit vlak. Ten slotte staat de frequente opvoedingsgerelateerde communicatie tussen gescheiden ouders en diens nieuwe partners in fel contrast met het gebrek aan enige juridische omkadering omtrent het stiefouderschap. Zo dienen stiefouders bij het verbreken van de partnerrelatie zich beroepen op het algemene principe van de bijzondere affectieve band om het recht te behouden op contact met het kind na het verbreken van de partnerrelatie. Een beleidsgerelateerde vraag is of dit in evenredigheid is met hun betrokkenheid bij de opvoeding van de kind.

Indien de stijging in het aandeel kinderen in verblijfsco-ouderschap van de voorbije jaren zich blijft doorzetten (Sodermans, Vanassche & Matthijs, 2013), dan kunnen we in zekere zin ook een toename verwachten in het samen opvoeden door ex-partners. We zien immers dat ouders met kinderen in verblijfsco-ouderschap gemiddeld vaker communiceren over het kind. Toch is enige voorzichtigheid geboden omdat we op basis van deze studie geen uitspraken kunnen doen over oorzaak en gevolg. Enkel indien verblijfsco-ouderschap daadwerkelijk opvoedingsgerelateerde communicatie tussen de ex-partners faciliteert, kunnen we een toename verwachten doorheen de tijd van het aandeel ex-partners dat samen blijft opvoeden. Indien de associatie echter louter het gevolg is van een selectie van harmonieuze ex-koppels in ver-

blijfsco-ouderschap, dan wijzen onze resultaten niet per se op een toekomstige stijging op dit vlak. Er zijn immers ook indicaties dat door de wetwijzigingen er net een toenemende heterogeniteit is in de koppels die voor verblijfsco-ouderschap kiezen, met onder meer een toename van het aandeel conflictueuze ex-koppels (Sodermans, Matthijs & Swicegood, 2013).

De bevinding dat gescheiden moeders en vaders heel vaak een opvoedingspartner zoeken in hun nieuwe partner, en dit ook samenhangt met een goede partnerrelatie, wijst precies op de eigenheid van nieuwsamengestelde gezinnen. Wie een relatie aangaat met een gescheiden partner met kinderen, gaat ook een relatie aan ten aanzien van deze kinderen. Dat deze nieuwe positie heel wat uitdagingen kent en aanpassingen vraagt, werd reeds uitgebreid beschreven in de onderzoeksliteratuur (zie o.a. Ganong & Coleman, 2004). In deze studie onderzochten we hoe de positie van stiefouders als romantische partner én opvoedingspartner samenhangt met de relatie tussen de ex-partners. De resultaten tonen dat een goede verstandhouding tussen ex-partners geen invloed heeft op de partnerrelatie en ouderlijke eenheid tussen de ouder en diens nieuwe partner. Samen blijven opvoeden na scheiding staat dus geen goede partnerrelatie of betekenisvolle stiefouderrol in de weg. Het creëert wel extra gelegenheden tot conflict, maar die hebben geen negatieve invloed op de relaties tussen ouders en stiefouders. Het zijn met andere woorden conflicten

die intrinsiek zijn aan een intensere relatie en communicatie.

Ten slotte willen we de nood aan verder onderzoek rond dit thema beklemtonen. Gezien er zowel sociale als juridische normen zijn over welke verblijfsregelingen en ouderschapsregelingen moeten geprefereerd worden boven andere, is het belangrijk om inzicht te krijgen in de gezinsprocessen en – uitkomsten die met deze regelingen geassocieerd zijn. Gezien de meerderheid van gescheiden moeders en vaders relatief snel na de scheiding een nieuwe partnerrelatie start (Pasteels, Corijn & Mortelmans, 2012) mogen de implicaties voor stiefrelaties na echtscheiding hierbij niet worden genegeerd.

7 REFERENTIES

- Acitelli, L. K. (1992). Gender differences in relationship awareness and marital satisfaction among young married couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(1), 102-110. doi: 10.1177/0146167292181015
- Ahrons, R. (1981). The continuing coparental relationship between divorced spouses. *American Journal of Orthopsychiatry*, 51(3), 415-428. doi: 10.1111/j.1939-0025.1981.tb01390.x
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 650-666. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P.R., Kane, J. B. & James, S. (2011). Reconsidering the “good divorce”. *Family Relations*, 60(5), 511-524. doi: 10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x
- Anderson, K. G., Kaplan, H., & Lancaster, J. (1999). Paternal care by genetic fathers and stepfathers I: Reports from Albuquerque men. *Evolution and Human Behaviour*, 20(6), 405-431. doi: 10.1016/S1090-5138(99)00023-9
- Baum, N. (2003). Divorce process variables and the co-parental relationship and parental role fulfillment of divorced parents. *Family Process*, 42(1), 117-131. doi: 10.1111/j.1545-5300.2003.00117.x
- Berger, L. M., Carlson, M. J., Bzostek, S. H., & Osborne, C. (2008). Parenting practices of resident fathers: the role of marital and biological ties. *Journal of Marriage and Family*, 70(3), 625-639. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00510.x
- Brand, E., & Clingempeel, W. G. (1987). Interdependencies of marital and stepparent-stepchild relationships and children’s psychological adjustment: research findings and clinical implications. *Family Relations*, 36(2), 140-145. doi: <http://www.jstor.org/stable/583943>
- Cancian, M., & Meyer, D. R. (1998). Who gets custody? *Demography*, 35(2), 147-157. doi: 10.2307/3004048
- Christensen, D.H., & Rettig, K.D. (1995). The relationship of remarriage to post-divorce co-parenting. *Journal of Divorce and Remarriage*, 24(1-2), 73-88. doi: 10.1300/J087v24n01_06
- Clingempeel, W. G., & Segal, S. (1986). Stepparent-stepchild relationships and the

- psychological adjustment of children in stepmother and stepfather families. *Child Development*, 57(2), 474-484.
<http://www.jstor.org/stable/1130602>
- Cox, M. J., & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, 48, 243-67. doi: 10.1146/annurev.psych.48.1.243
- Cox, M. J., & Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current directions in psychological science*, 12(5), 193-197. doi: 10.1111/1467-8721.01259
- Crosbie-Burnett, M. (1989). Impact of custody arrangement and family structure on remarriage. *Journal of Divorce*, 13(1), 1-16. doi: 10.1300/J279v13n01_01
- Dekovic, M., & Buist, K. L. (2005). Multiple perspectives within the family: family relationship patterns. *Journal of Family Issues*, 26(4), 467-490. doi: 10.1177/0192513X04272617
- Fox, G. L., & Kelly, R. F. (1995). Determinants of child custody arrangements at divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 57(3), 693-708.
<http://www.jstor.org/stable/353924>
- Ganong, L. H. & Coleman, M. (2004). *Stepfamily relationships. Development, dynamics, and interventions*. New York: Kluwer academic/plenum publishers.
- Ganong, L., Coleman, M. & Hans, J. (2006), *Divorce as a prelude to stepfamily living and the consequences of redivorce*, pp. 409-434 in M. A. Fine & J. H. Harvey (Eds.), *Handbook of divorce and relationship dissolution*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Goldsmith, D. J., & Dun, S. A. (1997). Sex differences and similarities in the communication of social support. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(3), 317-337. doi: 10.1177/0265407597143003
- Golish, T.D. (2003). Stepfamily communication strengths: understanding the ties that bind. *Human Communication Research*, 29(1), 41-80. doi: 10.1111/j.1468-2958.2003.tb00831.x
- Gunnoe, M. L., & Braver, S.L. (2001). The effects of joint legal custody on mothers, fathers, and children controlling for factors that predispose a sole maternal versus joint legal award. *Law and human behavior*, 25(1), 25-43. doi:

- 10.1023/A:1005687825155
- Hawkins, D.N., Amato, P.R., King, V. (2006). Parent-adolescent involvement: the relative influence of gender and residence. *Journal of Marriage and Family*, 68(1), 125-136. doi: 10.1111/j.1741-3737.2006.00238.x
- Hetherington, E. M. (1999). Family functioning and the adjustment of adolescent siblings in diverse types of families. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(4), 1-25. doi: 10.1111/1540-5834.00045
- Maccoby, E. E., Depner, C. E., & Mnookin, R. H. (1990). Coparenting in the Second Year after Divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 52(1), 141-155. <http://www.jstor.org/stable/352846>
- Madden-Derdich, D. A., Leonard, S. A., & Christopher, F. S. (1999). Boundary ambiguity and coparental conflict after divorce: an empirical test of a family systems model of the divorce process. *Journal of Marriage and Family*, 61(3), 588-598. <http://www.jstor.org/stable/353562>
- Marsiglio, W., & Hinojosa, R. (2007). Managing the multifather family: stepfathers as father allies. *Journal of Marriage and Family*, 69(3), 845-862. doi: 10.1111/j.1741-3737.2007.00409.x
- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: provocations from the field of family therapy. *Child Development*, 56(2), 289-302. <http://www.jstor.org/stable/1129720>
- Mortelmans, D., Pasteels, I., Van Bavel, J., Bracke, P., Matthijs, K. & Van Peer, C. (2011). Divorce in Flanders. Data collection and code book. (<http://www.divorceinlanders.be>).
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: a critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45(1), 141-151. <http://www.jstor.org/stable/351302>
- O'Connor, T. G., Hetherington, E. M., & Clingempeel, W. G. (1997). Systems and bidirectional influences in families. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(4), 491-504. doi: 10.1177/0265407597144005
- Pasteels, I., Corijn, M. & Mortelmans, D. (2012). Een nieuwe partner na een echtscheiding? Opleidingsverschillen bij mannen en vrouwen in Vlaanderen.

- Tijdschrift voor Sociologie, 33 (3/4), 331-352.
- Schrodt, P. (2011). Stepparents' and nonresidential parents' relational satisfaction as a function of coparental communication in stepfamilies. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(7), 983-1004. doi: 10.1177/0265407510397990
- Sodermans, A.K., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2013). Co-parenting over time: the incidence and characteristics of joint physical custody families in Flanders. *Demographic Research*, 28, 821-848. doi: 10.4054/DemRes.2013.28.29
- Sodermans, A.K., Vanassche, S. & Matthijs, K. (2011). Gedeelde kinderen en plusouders: de verblijfsregeling en de gezinssituatie na scheiding, pp. 135-151 in D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel & C. Van Peer (eds.), *Scheiding in Vlaanderen*. Leuven: Acco.
- Sodermans, A.K., Vanassche, S. & Matthijs, K. (2013). Post-divorce custody arrangements and binuclear family structures of Flemish adolescents. *Demographic Research*, 28, 421-432, doi: 10.4054/DemRes.2013.28.15.
- Stephens, L.S. (1996). Will Johnny see daddy this week? An empirical test of three theoretical perspectives of postdivorce contact. *Journal of Family Issues*, 17(4), 466-494. doi: 10.1177/019251396017004003
- Stewart, S. (2005). Boundary ambiguity in stepfamilies. *Journal of Family Issues*, 26(7), 1002-1029. doi: 10.1177/0192513X04273591
- Stewart, S. (2010). Children with nonresident parents: living arrangements, visitation and child support. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1078-1091. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00751.x
- Strohschein, L. (2005). Parental divorce and child mental health trajectories. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1286-1300. doi: 10.1111/j.1741-3737.2005.00217.x
- Van Bavel, J. (1995). Het gezin als eenheid: een beeld met barsten. *Nieuwe stiefgezinnen als anomalie en uitdaging*, *Tijdschrift voor Sociologie*, 16(3), 219-250.
- Van Rumst, S. (2008). Ouderlijk gezag en omgangsrecht, twee verschillende juridische begrippen. www.jeugdrecht.be.

Villeneuve-Gokalp, C. (2000). The double families of children of separated parents. *Population: An English Selection*, 12, 111-137. <http://www.jstor.org/stable/3030246>

Walker, K. N. & Messinger, L. (1979). Remarriage after divorce: dissolution and reconstruction of family boundaries. *Family Process*, 18(2), 185-192. doi: 10.1111/j.1545-5300.1979.00185.x

Weston, C. A. & Macklin, E.D. (1990). The relationship between former-spousal contact and remarital satisfaction in stepfather families. *Journal of Divorce and Remarriage*, 14(2), 25-47. doi: 10.1300/J087v14n02_02

Appendix 1 Beschrijvende statistieken voor alle variabelen in de stiefvader-en stiefmoedergezinnen (n en %)

Afkorting	Concept	Categorieën	Stiefvader- gezinnen		Stiefmoeder- gezinnen	
			n	%	n	%
CPSO	Conflict met partner door stiefouder	Nooit	42	21.0	45	19.2
		Minder dan één keer per maand	74	37.0	104	44.4
		Minstens één keer per maand	84	42.0	85	36.3
		Totaal	200	100	234	
CPO	Conflict met partner door ouder	Nooit	61	16.1	64	17.5
		Minder dan één keer per maand	151	39.7	144	39.5
		Minstens één keer per maand	168	44.2	157	43.0
		Totaal	380		365	
KRPO	Kwaliteit partner- relatie door stiefouder	Lage relatiekwaliteit	23	11.6	29	12.4
		Gemiddelde relatiekwaliteit	66	33.2	73	31.2
		Hoge relatiekwaliteit	110	55.3	132	56.4
		Totaal	199		234	
KRPSO	Kwaliteit partner- relatie door ouder	Lage relatiekwaliteit	41	10.8	18	4.9
		Gemiddelde relatiekwaliteit	146	38.4	106	29.0
		Hoge relatiekwaliteit	193	50.8	241	66.0
		Totaal	380		365	
CEXO	Conflict met ex- partner door ouder	Nooit	164	52.7	146	48.2
		Minder dan één keer per maand	75	24.1	81	26.7
		Minstens één keer per maand	72	23.2	76	25.1
		Totaal	311		303	
KREXO	Kwaliteit relatie met ex-partner	(Zeer) slechte relatie	63	20.3	75	24.8
		Noch goede noch slechte relatie	119	38.3	129	42.6
		(Zeer) goede relatie	129	41.5	99	32.7
		Totaal	311		303	
KREXSO	Kwaliteit relatie partner met ex- partner door stief- ouder	(Zeer) slechte relatie	56	28.1	88	37.9
		Noch goede noch slechte relatie	67	33.7	88	37.9
		(Zeer) goede relatie	76	38.2	56	24.2
		Totaal	199		232	
OCMEXO	Opvoedingsgerela- teerde communica- tie met ex-partner door ouder	Nooit	155	42.4	137	38.2
		Minder dan één keer per maand	108	29.5	123	34.3
		Minstens maandelijks	103	28.1	99	27.6
		Totaal	366		359	

Afkorting	Concept	Categorieën	Stiefvader- gezinnen		Stiefmoeder- gezinnen	
			n	%	n	%
OCOEXO	Opvoedingsgerelateerd conflict met ex-partner door ouder	Nooit	255	68.9	236	65.2
		Minder dan één keer per maand	82	22.2	89	24.6
		Minstens één keer per maand	33	8.9	37	10.2
		Totaal	370		362	
KRAOSO	Kwaliteit relatie met andere ouder door stiefouder	(Zeer) slechte relatie	72	38.1	90	41.3
		Noch goede noch slechte relatie	78	41.3	94	43.1
		(Zeer) goede relatie	39	20.6	34	15.6
		Totaal	189		218	
RSAOSO	Respect andere ouder voor stiefouderrol door stiefouder	Nooit of zelden	75	41.7	94	46.8
		Soms	63	35.0	71	35.3
		Vaak of altijd	42	23.3	36	17.9
		Totaal	180		201	
RAPSO	Relatie-ambiguïteit partner door stiefouder	Nooit of zelden	28	14.2	39	16.7
		Soms	74	37.6	65	27.9
		Vaak of altijd	95	48.2	129	55.4
		Totaal	197		233	
RAO	Relatie-ambiguïteit door ouder	Nooit	343	91.2	355	98.1
		Zelden tot vaak	33	8.8	7	1.9
		Totaal	376		362	
OAO	Ouderlijke ambigüiteit door ouder	Nooit	180	48.4	159	44.4
		Zelden	156	41.9	127	35.5
		Soms tot vaak	36	9.7	72	20.1
		Totaal	372		358	
OCMPSO	Opvoedingsgerelateerd communicatie met partner door stiefouder	Nooit of minder dan één keer per maand,	28	14.9	67	32.4
		Maandelijks tot wekelijks en	109	58.0	110	53.1
		Minstens verschillende keren per week.	51	27.1	30	14.5
		Totaal	188		207	
OCOPSO	Opvoedingsgerelateerd conflict met partner door stiefouder	Nooit	65	34.8	102	49.5
		Minder dan één keer per maand	77	41.2	72	35.0
		Minstens maandelijks	45	24.1	32	15.5
		Totaal	187		206	

ENGLISH ABSTRACT

Joint legal custody following divorce is the legal norm since 1995. In addition, there is an increasing proportion of children with divorced parents in joint physical custody arrangements. We currently know little about the impact of these evolutions on the family processes within stepfamilies. In the present study, we explore the association between the relationships between biological parents following divorce, the custody arrangement of children, the quality of the new partner relationship and the involvement of that new partner in childrearing. We use data of the research project Divorce in Flanders with information on 382 stepfather configurations and 366 stepmother configurations with a child between 4 and 18 years old. In contrast with the normative context, ex-partners communicate in practice very little on childrearing aspects. The parental union with the new partner is often much stronger, and strongly related to a good partner relationship. In addition, co-parenting by ex-partners is more strongly associated with more frequent conflict compared to co-parenting within the new partner relationship. Ex-partners with children in joint physical custody communicate however more frequently regarding childrearing issues than ex-partners with children in mother or father custody. The frequency of co-parental communication within the new partner relationship is not related to the frequency of co-parental communication between the ex-partners. Finally, a good relationship between ex-partners has no negative effect on the quality of the new partner relationship.

Keywords: Stepfamilies, co-parenting, joint custody, new partner relationships, ex-partners